

HUMAN

humanistischverbond.nl | nummer 3 2014

Op de werkvloer
Een bijzonder afscheid

Kunst
Verzoening met de sterfelijkheid

Interview
Margriet Vroomans

Hanneke Poelmans

‘Ik heb geleerd dat kaders nodig zijn’

Voor Hanneke Poelmans (1985) zijn vrijheid en gelijkwaardigheid de twee belangrijkste kernwaarden van het humanisme. Dat vrijheid juist in beperking kan zitten, ontdekte ze naarmate ze ouder werd.

“Vrijheid begon voor mij al vroeg. Mijn jongere broer en ik zijn heel vrij en gelijkwaardig opgevoed. Er waren weinig beperkingen. Zo mochten wij in vergelijking met andere kinderen alles zien op televisie. Ik heb daardoor veel gekeken en kon zelf selecteren wat ik belangrijk vond. Ik kreeg ook veel vertrouwen van mijn ouders - kon bijvoorbeeld zelf bepalen hoe laat ik thuis kwam - en heb dat nooit beschaamd. De manier van leven van mijn ouders was een voorbeeld voor ons. Zo hebben ze ons bijgebracht, eigenlijk meer ‘voorgeleefd’, om niet te oordelen over anderen. Daarin waren ze heel consequent.”

“Naarmate ik ouder werd, merkte ik dat aan die grote mate van vrijheid ook nadelen zitten. Doordat ik weinig of geen sturing heb ervaren denk ik soms: wie ben ik eigenlijk en wat wil ik? Je krijgt te maken met zo veel keuzes dat het een soort van keuzestress oplevert. Als je alles kan kiezen, wat ga je dan doen en hoe vrij ben je dan uiteindelijk? Mijn ouders hamerden erop nooit te liegen. Soms ben

ik daarin doorgeschoten, door te direct en te duidelijk te zijn. In de loop der tijd heb ik geleerd dat er kaders nodig zijn om genuanceerd te kunnen zijn en een balans te vinden. Ik kan nu ook mezelf blijven door iets voor me te houden en dat voelt ook als vrijheid.”

“Gelijkwaardigheid staat voor mij gelijk aan rechtvaardigheid. Onrecht kan mij diep raken. Gelijkheid in de benadering van mannen en vrouwen is voor mij erg belangrijk. Ik heb een zoontje. Mijn vriend en ik hebben een gelijk aandeel in zijn opvoeding. Allebei zijn we drie dagen vrij en werken een dag thuis. Voor mij is dat niet meer dan logisch. Maar toch zie je bijvoorbeeld mamma-café's. Het stoort mij dat deze zo genoemd worden. Kunnen vaders daar niet heen? Of neem reclamefolders met korting op luiers, waarbij staat: daar wordt mamma blij van! Daar moet ik gewoon iets van zeggen. Mijn broertje en ik zijn heel gelijkwaardig opgevoed, mijn ouders hadden zelf ook geen traditioneel rolpatroon: mijn vader kookte en mijn moeder reed auto. Ik ben ook nooit typisch als meisje behandeld, ik voetbalde mee en speelde in bomen. Pas rond mijn puberteit, toen de lichamelijke veranderingen kwamen, drong het besef door dat ik een meisje was. Nu ben ik er

Hanneke Poelmans (Hoogeveen, 1985) woont met vriend en zoontje in Zwolle. Zij studeerde journalistiek en werkt als coördinator van de provinciale jongerenraad. Poelmans is anderhalf jaar lid van het Humanistisch Verbond en secretaris van de afdeling Zwolle.

trots op dat ik een vrouw ben, maar ik ben blij dat mijn ouders nooit sturend zijn geweest. Ze hebben ons nooit het idee gegeven dat we iets niet zouden kunnen, en zeker niet omdat je een jongen of een meisje bent. Wat mij stoort is hoe er vaak tegen jongeren wordt aangekeken, enkel omdat ze jonger zijn. Met name door politici en beleidsmakers. Het gaat er niet om of je jong of oud bent. Neem iemand serieus en luister naar zijn verhaal.”

2

Markeer het moment

Ledendag/ALV Humanistisch Verbond

Hebben humanisten behoefte aan rituelen?
En hoe zien die er dan uit?

Programma

- 13.00 uur Algemene Ledenvergadering
Het hoofdbestuur legt verantwoording af en bespreekt de plannen voor 2015
- 15.15 uur Programma ‘Markeer het moment’
Met panelgesprek over humanisme en rituelen en workshop ‘Creëer je eigen ritueel’
- 16.45 uur Borrel
- Datum: 22 november
- Locatie: Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid,
Sumatralaan 45, 1200 BB Hilversum

Kijk voor het volledige programma en inschrijving op
humanistischverbond.nl/ledendag of bel 020 - 5219000.

i.devries@
humanistischverbond.nl

Ineke de Vries - directeur Humanistisch Verbond

Laagje chroom

Door de vliegcrash met de MH17 en toenemend religieus geweld van terreurgroep IS, raakt de discussie over de participatiesamenleving wat op de achtergrond. Dit neemt niet weg dat veel mensen dagelijks te maken hebben met wat zich onder die noemer voltrekt in de zorg. Omzien naar elkaar en zorg voor elkaar is typisch menselijk en hoort bij de humanistische levensvisie. Het begrip 'participatiesamenleving' roept bij mij dan ook in eerste instantie een positief beeld op. Op allerlei manieren actief deelnemen aan de samenleving: kan het humanistischer?

Toch erger ik me aan de discussie zoals ingezet door het kabinet. Allereerst omdat het uitsluitend over de zorg gaat, bij uitstek de sector die nu al valt of staat bij de vrijwillige inzet van vooral vrouwen. Ten tweede omdat het niet gaat over mannen die hoognodig hun steentje zouden moeten bijdragen aan het betaalbaar houden van de zorg. Begin jaren negentig was ik betrokken bij een advies aan de overheid over toekomstscenario's voor de herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid, allemaal keurig doorgerekend door het Centraal Planbureau. Dat het door de vergrijzing spaak zou lopen in de zorg, wisten we toen al. En ook dat de gevolgen ervan opgevangen zouden kunnen worden door een groter aandeel van mannen en een algehele arbeidstijdverkorting. Zo niet, dan zou de deelname van vrouwen aan de betaalde arbeid teruglopen. Zo'n twintig jaar later is dit scenario nog onverkort van kracht. Uit ervaring weet ik dat zorgen voor een demente schoonmoeder alleen maar kon omdat mijn vrouw minder ging werken en ik de zorg voor het huishouden overnam. Net zoals nu het overnemen van een deel van de zorg voor haar verstandelijk beperkte zus verdomd lastig te combineren is met betaald werk, vooral omdat ze aan het andere eind van het land woont. Omzien naar elkaar en zorgen voor elkaar is fijn en geeft voldoening. Maar langdurige zorg is alleen vol te houden als een evenwichtige verdeling mogelijk is en er naast de zorg ruimte is voor betaald werk of iets anders. Zolang we het beestje niet bij de naam noemen en we niet anders over de zorg en de relatie met betaald werk gaan nadenken, wordt het wat mij betreft niks met die participatiesamenleving. Dan is het een laagje chroom over roestige bezuinigingsmaatregelen. Mensen zijn tot veel in staat, en er mag zeker iets van elkaar worden gevraagd, maar de spankracht van vrouwen is niet eindeloos. Dat erkennen is ook heel humanistisch.

Inhoud

- 2** HUMANIST AAN HET WOORD
'Ik heb geleerd dat kaders nodig zijn'
- 4** ACHTERGROND
De haalbaarheid van zorgen voor elkaar
- 8** INTERVIEW
Margriet Vroomans: 'Elke dag vieren'
- 11** ACHTERGROND
'De rek is eruit'
- 12** OP DE WERKVLOER
Een bijzonder afscheid
- 14** ESSAY
De participatiesamenleving inhumaan?
- 16** ACHTERGROND
Centrum voor Levensvragen
- 17** OPROEP
Van Praagprijs 2015
- 18** DE ETALAGE
'Wat kunnen mensen zelf?'
- 19** COLUMN
Boris van der Ham: Zonder lef geen Verlichting
- 20** JONGE HUMANISTEN
'Meedoen, niet mee moeten doen'
- 22** HUMEDIA
Campagne Human Omroep succesvol
- 23** COLUMN
Marli Huijers: Onbevlekt actief burgerschap
- 24** HUMANISME EN KUNST
Verzoening met de sterfelijkheid

3

Zorg voor zorg

Participatie & ik

In zijn eerste Troonrede sprak koning Willem-Alexander over de participatiesamenleving. Later mocht premier Rutte nog eens uitleggen wat dat precies inhoudt. Verder dan een kort briefje kwam hij niet. De Tweede Kamer vond het maar onduidelijk. Toch is de beweging naar meer zelf doen en minder overheid ontegenzeggelijk ingezet. Zo wordt van mantelzorgers steeds meer verwacht nu budgetten voor verpleging en verzorging dalen. Hoe humanistisch is het dat van burgers een actieve bijdrage wordt gevraagd in de zorg voor anderen? Daarover gaat dit themanummer van *Human*. Reageren? Mail naar human@humanistischverbond.nl

De haalbaarheid van zorgen voor elkaar

‘Familie wil best helpen, als we het vragen’

In de ouderenzorg en de psychiatrie is zelfstandig wonen niets nieuws. Vrijwilligers zijn er ook, bij Humanitas groeit hun aantal zelfs fors. Kan daar nog een schepje bovenop? Niet altijd, maar mensen uit de zorgpraktijk zijn ook optimistisch. Zolang drang en dwang maar achterwege blijven.

Mensje Melchior

Foto: Roy Beusker

Directeur Humanitas Eva Scholte: ...goede begeleiding...

Mevrouw Anjewierden (82) weet eigenlijk niet hoe dat nou straks moet, met die participatiesamenleving. “Mijn dochter is een paar jaar geleden overleden, mijn zoon woont ver weg. Moet ik hem straks gaan vragen een keer in de week hierheen te komen om te poetsen? Daar kan ik hem niet mee belasten, hij heeft een drukke baan.”

Anjewierden woont in een aanleunappartement en krijgt zorg en huishoudelijke hulp van het Jannes van der Sleedenhuis, een verzorgingshuis opgericht door Humanitas en het Humanistisch Verbond. “Nu is het allemaal goed geregeld, dus ik heb nóg niets te klagen. Maar ik maak me grote zorgen. De gemeente komt eind dit jaar bij ons langs om te praten, over welke uurtjes zorg er wel af kunnen. Ik kan lichamelijk nog erg weinig en mijn kennissen zijn rond de tachtig. Aan wie moet ik extra hulp vragen? Mijn hele leven heb ik me ingezet als PvdA-lid om de zorg die we nu hebben op te bouwen. Ik ben bang dat ‘de participatiesamenleving’ een duur woord is voor bezuinigingen en dat het de zorg die we samen hebben opgebouwd, zal afbreken.”

Motiveren

De participatiesamenleving is nu al een gevleugelde term, terwijl nog onduidelijk is wat het in de praktijk precies gaat betekenen. De overheid wil dat mensen zo lang mogelijk

Huiverige zorgvragers

Mevrouw Anjewierden staat niet alleen in haar huiver voor de participatiemaatschappij. Dat blijkt uit een cliëntenmonitor uitgevoerd door negen cliëntenorganisatie in het kader van het programma ‘Aandacht voor iedereen’. Voor de monitor werden 240 zorgontvangers en mantelzorgers uit twaalf gemeenten ondervraagd. De zorgontvangers maken zich bijna allemaal grote zorgen om de continuïteit van de zorg. Ze weten nog niet wat er voor hen gaat veranderen, maar zijn bang dat de gemeenten - die verantwoordelijk worden voor de ABWZ - hen niet zullen bieden wat ze nodig hebben.

voor zichzelf blijven zorgen en dat, als zij het niet meer alleen redden, de hulp van hun netwerk - burens, vrienden, familie - inschakelen. De gemeenten krijgen een grotere rol in de zorg, met de decentralisatie van de AWBZ (zie kader). Maar hoe de zorg er straks uit zal gaan zien, blijft nog omgeven met vragen. Hoe moet het bijvoorbeeld met mensen die een klein netwerk hebben? En hoeveel meer zorg en hulp kunnen we eigenlijk van dat netwerk verwachten? Directeur van vereniging Humanitas Eva Scholte denkt dat het overvragen van vrijwilligers een grote valkuil is. "Het moet niet zo zijn dat we verwachten dat burgers werk van de professionals gaan overnemen, bijvoorbeeld de persoonlijke verzorging als wassen, of hulp geven aan mensen met meervoudige, gecompliceerde problemen." Humanitas kreeg er vorig jaar vijftienhonderd vrijwilligers bij. Blijkbaar kan het leger aan Nederlandse vrijwilligers dus nog groeien. Volgens Scholte kunnen gemeenten leren van de groei bij Humanitas. "Vrijwilligerswerk bij ons doen is leuk, omdat er bijeenkomsten zijn waarop je met anderen praat over dilemma's die je tegenkomt en stoom kunt afblazen. Die goede begeleiding maakt dat vrijwilligers het volhouden. Mensen die bijvoorbeeld met pensioen gaan, of tijdelijk geen baan hebben, willen graag toch zinvol bezig zijn. Maar de voorwaarde is wel dat ze dat echt zelf willen. Het plan om werklozen maar in te gaan zetten in de zorg - een van de proefballonnen van de politiek - kan alleen maar slecht uitpakken. Je kunt mensen beter motiveren om bij te springen, en hen dingen laten doen die aanvullend zijn op wat de professionals al doen. Boodschappen halen, met iemand gaan wandelen, helpen met de financiën of een maatje zijn voor iemand met psychische problemen."

Koffie

Psychiatrische patiënten zijn straks waarschijnlijk de meest kwetsbare groep. Jacqueline Weeda is humanistisch gees-

De wet en de praktijk

Vanaf volgend jaar zal duidelijker worden hoe onze participatiemaatschappij er precies gaat uitzien. De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) hevelt dan een aantal zorgtaken - dagbesteding, begeleiding, thuiszorg - die nu nog worden betaald uit de AWBZ (de volksverzekering voor langdurige zorg) over naar gemeenten. De bedoeling is dat ouderen en gehandicapten die zorg nodig hebben, dan zo lang mogelijk thuis blijven wonen. Alleen wie 24 uur per dag toezicht nodig heeft, kan nog terecht in een verpleeg- of verzorgingshuis of een psychiatrische instelling. Dit gaat met flinke bezuinigingen gepaard: de zorg die eerst nog onder de AWBZ viel, moet structureel 1,7 miljard euro minder per jaar gaan kosten. Wie voor zorg aanklopt bij de gemeente, krijgt iemand over de vloer die in kaart brengt wat de familie en de rest van de omgeving kan doen. De gemeente zal zo een groter beroep op mantelzorgers doen.

telijk begeleider in de psychiatrie, bij de ggz-organisatie Rivierduinen. "Er is al veel veranderd in de psychiatrie", vertelt zij. "Bij de instelling waar ik werk woonden tot tien jaar geleden 350 mensen, nu zijn dat er nog negentig. De mensen die zelfstandig kunnen wonen, met begeleiding, doen dat al. De mensen die nu nog in een aparte instelling wonen, zitten hier soms al twintig of dertig jaar, en hebben ernstige psychiatrische ziekten waarmee ze het niet zelf kunnen redden. Tenminste, dat zeggen we nu. Maar misschien moeten zij - onder druk van bezuinigingen - straks ook wel zelfstandig gaan wonen." Weeda vreest dat deze patiënten dan vereenzamen en niet de hulp krijgen die ze

5

Foto: Juri Hiensch

Humanistisch geestelijk begeleider Jacqueline Weeda: ...vrees voor vereenzaming ...

Humanistisch geestelijk begeleider Bas van der Sijde:...mooie dingen...

Maatjesproject

In Deventer is een aantal burgers 'maatje' van iemand met een psychiatrische achtergrond. Het maatjesproject is bedoeld voor mensen die psychiatrische hulp kregen en nu (weer) zelfstandig wonen. Samen met een vrijwilliger doen ze leuke dingen: een kop koffie drinken, winkelen, wandelen, naar de film. Ook is er het project 'Tafelmaatjes'. Daarbij gaat de persoon met een psychiatrische achtergrond regelmatig bij een vrijwilliger thuis eten.

vriendendienstendeventer.nl

nodig hebben. "Vaak is de relatie met familieleden al problematisch. Deze mensen laten niet makkelijk voor zich zorgen, ze kunnen dwars en onberekenbaar zijn, of verslavingsproblemen hebben. Voor familieleden is het vaak erg moeilijk om daarmee om te gaan, en dus zeker om meer voor hen te zorgen."

En de burens dan, kunnen die niet wat meer participeren? Weeda: "Ik hoor niet vaak dat burens bijspringen. Ik kende een jongen die zelfstandig woonde en die een hele lieve buurvrouw had die hem in de gaten hield. Als hij een paar dagen niet buiten kwam, belde ze bij hem aan. Ze dronken af en toe een kop koffie samen. Heel mooi en belangrijk voor hem. Maar het is wel een uitzondering."

Weeda hoopt dat dit soort burenhulp niet meer zo uitzonderlijk zal zijn als meer mensen 'met een vlekje' tussen anderen wonen. "Als psychiatrische patiënten steeds meer aan de samenleving gaan deelnemen - doordat ze minder in inrichtingen wonen - zal de maatschappij hen misschien ook minder snel als 'anders' of 'gek' bestempelen. Dat maakt het contact hopelijk makkelijker, en dan is op de koffie gaan bij die ene buurman misschien ineens niet meer zo eng."

Verplichting

Bas van der Sijde werkt als humanistisch geestelijk verzorger, onder andere bij het Jannes van der Sleedenhuis waar

Als je vindt dat je trouwdag nooit persoonlijk en uniek genoeg kan zijn...

...dan ga je nu naar relatieviering.nl om te zien hoe jullie er een onvergetelijke ceremonie van kunnen maken.

mevrouw Anjewierden woont. Hij ziet ook dat er al een grote omslag heeft plaatsgevonden. Van ouderen wordt al verwacht dat ze zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen, en op de vier locaties waar hij werkt, staat al een grote groep vrijwilligers klaar om te helpen met koffie uitdelen en uitstapjes organiseren. "Toch denk ik dat er in de zorg nog veel meer kan. Denk aan de projecten met kleinschalig wonen die wij hier bij de Noord Nederlandse Coöperatie van Zorginstellingen hebben. Ouderen hebben een eigen kamer en slaapkamer en een gezamenlijke huiskamer waar ze samenkomen en eten. Ik denk dat familie die daar langs komt, meer ingeschakeld kan worden, als we het ze vragen. Misschien is er iemand in de familie die graag kookt en die het leuk vindt om een keer in de week voor de bewoners te komen koken. Vaak weten we dat nu niet, omdat we deze mensen nu niet vragen waar ze goed in zijn en wat ze zouden willen doen."

De participatiesamenleving kan in de ogen van Van der Sijde mooie dingen opleveren, doordat mensen meer betrokken raken, en zo hun verantwoordelijkheid nemen. "Door hoe er nu over de participatiemaatschappij wordt gesproken, krijg je bijna de indruk dat deze tegenover de verzorgingsstaat staat. Maar dat is niet zo: de zorg en participatie kunnen niet zonder elkaar. Je hebt mantelzorgers ook

nodig om de goede zorg te kunnen leveren. Zij kennen de zorgvrager goed en komen voor diens belangen op."

Een ding staat vast voor Van der Sijde: 'Doe het zelf en zorg voor elkaar' mag mensen niet in hun vrijheid beknotten.

"Het zou heel slecht zijn als participatie als een verplichting wordt opgelegd, bijvoorbeeld aan de kinderen van ouderen. Misschien heb je wel een slechte band met je moeder, en heeft die het er zelf ook naar gemaakt. In zo'n geval heb je geen morele plicht om verantwoordelijkheid in de zorg te nemen. Dan kun je niet zeggen: 'Je moet helpen met zorgen.' Het is goed als mensen meer kijken naar hoe ze een steentje kunnen bijdragen, maar we moeten hen vooral de ruimte geven om zelf te beslissen hoe ze dat willen doen."

Amsterdams nabuurschap

In onze hoofdstad zijn inmiddels meerdere 'stadsdorpen'. Bewoners in een buurt of wijk zorgen er samen voor dat ouderen langer thuis kunnen blijven wonen. Via een speciale site (zie bijvoorbeeld stadsdorpnieuwmarkt.nl) komen vraag en aanbod van activiteiten bij elkaar. Buurtbewoners doen klusjes voor elkaar, gaan samen eten en doen boodschappen voor iemand die dat niet meer zelf kan. Er zijn meer steden waar de participatie in de buurten steeds meer vorm krijgt. Vaak ondersteunen gemeenten de initiatieven.

7

Een persoonlijke toespraak bij een uitvaart?

Humanistische uitvaartbegeleiders

Een persoonlijke toespraak bij een uitvaart: een belangrijk moment. Maar niet iedereen spreekt of schrijft makkelijk. Humanistische uitvaartbegeleiders helpen de nabestaanden graag. Zij verzorgen een toespraak waarin het leven van de overledene centraal staat. Ook kunnen zij helpen bij het uitzoeken van muziek en poëzie, of de gehele ceremonie begeleiden.

Kijk ook voor een gesprek bij leven op:
www.humanistischeuitvaart.nl

☎ 0900-9005030

"We hebben gehuild, maar ook gelachen. Precies wat ik wilde. Heerlijk dat er mensen zijn die deze zware taak van je overnemen en een warme ceremonie verzorgen."

Humanistische
Uitvaart
begeleiding

Margriet Vroomans

‘Zolang het kan moet je elke dag vieren’

Voordat zij naar haar werk vertrekt, maakt presentator Margriet Vroomans vanuit haar keukenraam vaak een foto van het ochtendlicht. Met verwondering treedt ze de nieuwe dag tegemoet. En met zorgvuldigheid, een belangrijke waarde in haar leven en werk. “Ik ben, denk ik, heel persoonlijk.”

Roeland Ensie en Eric de Rooij - Beeld: Jeppe van Pruissen

"Ik geloof gewoon niet dat er één iemand is die op ons allemaal persoonlijk neerkijkt. Het kan gewoon niet." Margriet Vroomans is stellig in haar afwijzing van het bestaan van een god. Als kind zat ze op de rooms-katholieke Mariaschool Voor Meisjes en kreeg ze les van de nonnen. Het geloof was een onderdeel van haar opvoeding. Toen haar oudere broer en zus niet meer mee naar de kerk gingen, volgde zij hun voorbeeld. "De bijbel staat vol mooie verhalen en daar houden mensen van. Maar je moet ook een keer durven zien wat de werkelijkheid is. Ik heb dat op elke godsdienst tegen. Ik vind het gewoon onbegrijpelijk: mensen zijn bereid te lijden of zichzelf op te blazen voor iets wat je niet kunt bewijzen, omdat je daarmee in 'het paradijs' terecht komt."

Aan de andere kant kan ze mensen benijden die steun vinden in het geloof. Zoals haar moeder, die tot aan haar overlijden gelovig bleef. "Wel maakte zij duidelijk een onderscheid tussen haar geloof en de kerk. Ze zei: 'De kerk is mijn geloof niet.'"

Zeurpiet

Vroomans voelt zich nog het beste thuis bij het humanisme. "Ik geloof in menselijkheid en in het leven voor de dood, dat is toch jullie slogan?" In haar beleving is er geen hiernamaals. Met de dood eindigt alles. "Kijk naar de kringloop van de natuur: geboren worden, opgroeien, voortplanten en sterven. Is dat niet mooi genoeg? Meer dan het hier en nu is er niet, zo voel ik dat. Maak daarom het hier en nu aangenaam en berokken geen schade, dat is een diepe overtuiging van mij."

Zorgvuldigheid en respect zijn belangrijke waarden voor haar. "In eerste instantie naar mensen in je directe omgeving, want daar heb je de meeste invloed." Maar ze is ook zorgvuldig naar haar luisteraars. Wie haar een persoonlijke mail stuurt, krijgt antwoord. Ook in de voorbereiding van haar programma's is zorgvuldigheid een belangrijke drijfveer. Ze neigt daarbij naar perfectionisme. "Ik voer dat volgens mijn collega's weleens te ver door. Ik vind dat de feiten moeten kloppen en dat berichtgeving secuur moet zijn. Zo zit ik nu eenmaal in elkaar. Als ik daarmee een zeurpiet ben, dan maar een zeurpiet."

Vier keer in de week presenteert zij het vroege ochtendprogramma 'De ochtend van 4' van de KRO. Dat programma bereidt ze ook terdege voor. "Ik luister van tevoren zo veel mogelijk naar de muziek die ik draai, om te horen welke sfeer die heeft. Muziek trilt iets bij je los. Dat is iets wat geen andere kunstvorm kan. Ik heb het bijvoorbeeld bij 'Cantique de Jean Racine' van Fauré. Dat stuk komt echt binnen en heeft op mij een helende werking."

Mede onder haar invloed heeft het programma een eigen karakter gekregen. "Muziek is de hoofdmoot, maar luisteraars willen meer dan alleen muziek horen. Zij willen graag op de hoogte zijn van wat er die nacht is gebeurd, zonder meteen in het staccato van het snelle nieuws van Radio 1 te vallen. Ik ben, denk ik, heel persoonlijk. Ik heb echt het gevoel dat ik met mijn luiste-

raars praat. Ik open ieder uur met een kleine observatie, iets wat mij raakt of verbaast, wat me is opgevallen. Dat is echt een persoonlijke noot."

Vieren

Vroomans haalt koffie. Onze blik valt op het portret van haar moeder in de woonkamer. Naast de foto staan twee uit de tuin geplukte hortensia's in een vaasje.

"Vorig jaar is mijn moeder helaas overleden. Twee maanden na haar 85^e verjaardag bleek ze ernstig ziek te zijn. Maagkanker. Mijn moeder vroeg of ze met de operatie, chemo en bestralingen beter zou worden. 'We kunnen u niet beter maken,' zei de arts. 'Dan wil ik het niet,' antwoordde ze. Wij hebben die beslissing natuurlijk gerespecteerd en we waren er blij mee. Ze ging gewoon weer mee naar huis. Daardoor hebben we nog fantastische maanden met elkaar gehad. We zijn met onze moeder nog door Den Haag, haar geboortestad, gevaren. Het was een intense tijd. Natuurlijk ook verdrietig, want je weet niet hoe

lang het mag duren, maar ze is nog heel lang heel goed gebleven. Ze heeft de kroning nog op tv gezien en is een week daarna overleden. Gewoon thuis. Op haar eigen bed. Zolang het kan moet je elke dag vieren en dat hebben we ook echt gedaan."

Het ontroert haar om deze herinneringen op te halen. "Het rare is, ik heb weleens gedacht 'ik zou dit of dat tegen haar willen zeggen', maar dat

heb ik toen niet gedaan. Althans niet zo direct. Ik heb ervaren dat je veel kunt zeggen zonder je uit te spreken, door bij elkaar te zijn. Mijn moeder was geen vrouw van grote woorden. Ze was iemand die er was zonder er nadrukkelijk te zijn."

Jankend

Het was niet haar eerste confrontatie met de dood van een dierbare. In de tijd dat Vroomans nog nieuwslezer was bij RTL Nieuws werd een goede vriendin ernstig ziek. "Zij was pas eenenveertig! Ik werd zo kwaad. Het afschuwelijke idee dat zij jong zou sterven. Ik dacht: 'Hier gaan we iets aan doen, er moet wat op gevonden worden.' Maar er was geen kruid tegen gewassen, niets hielp. Na ieder bezoek zat ik jankend in de auto. Ze gaf zich over aan alternatieve therapieën, met kracht uit stenen en het eten van vruchten in een bepaalde volgorde. Ik zag daar helemaal niets in. Ze vermagerde sterk, maar ik kon haar er niet van overtuigen om op krachten te blijven door aardappelen en slagroom te eten."

Ze vervolgt: "Ik wil nou eenmaal altijd graag de dingen regelen. Ik vind het moeilijk te accepteren dat dat soms niet meer gaat. Bij mijn moeder had ik dit ook. Vorig jaar duurde het heel lang voordat het lente werd en ik was daar zo kwaad om. Ik wilde haar nog zo graag het voorjaar en de bloemen laten zien. Zij was daar veel rustiger in, dan zei ze: 'Ik wil wel naar buiten, maar als het te koud is liever niet.'"

Schrikbeeld

Voor Vroomans was het vanzelfsprekend om voor haar moeder te zorgen. "Het is helemaal niet slecht dat je een beetje voor elkaar zorgt. Als dat de bedoeling is van de

**‘Je kunt veel
zeggen zonder
je uit te spreken,
door bij elkaar
te zijn’**

participatiesamenleving, dan ben ik daar erg voor." Een terugtrekkende overheid moet echter uitwassen voorkomen, vindt ze. "We moeten natuurlijk niet naar een koude, kille samenleving waarin iedereen het zelf maar uit moet zoeken. Als ik hoor over ouderen die verplaatst worden uit het verpleeghuis, omdat ze niet meer aan de norm voldoen, dan word ik daar wel een beetje bang van. Ik sta nog altijd achter de oude politieke term: de zorgzame samenleving. Dat is iets anders dan een 'bemoeizame' samenleving. Je moet niet te veel achter de voordeur van mensen willen kijken. Kijk wel naar wat ieder nodig heeft. Het hoort gewoon bij een beschaafde samenleving dat er naar mensen wordt omgekeken." De zorg kost echter ook veel geld, beseft ze. "Je kunt je afvragen of alles wat kan ook wel moet. Mijn moeders besluit om geen verdere behandelingen te ondergaan, heeft de samenleving veel geld bespaard. Dat is natuurlijk wel de aller-slechtste reden die je kunt bedenken om

zo'n besluit te nemen. Ik zou niemand een behandeling willen ontzeggen, je moet ook een ander besluit dan mijn moeder kunnen nemen. De kwaliteit van leven moet voorop staan."

‘Ik ben van het kleine geluk’

Als vanzelf gaan haar gedachten uit naar ouder worden. Het is goed en humaan dat er verpleeghuizen zijn, vindt Vroomans. Toch is het voor haar een schrikbeeld daar te moeten wonen. "Mijn man en ik hebben het er wel eens over: 'Laat me alsjeblieft niet eindigen in zo'n tehuis, waar ik naar het raam gereden word en weer terug naar mijn bed. Leg alsjeblieft een kussen op mijn hoofd voordat het zover is.'" Ook het chronische tijdgebrek dat verzorgenden ervaren baart haar zorgen. "Ze willen misschien wel, maar hebben he-

lemaal geen tijd meer om naast iemand te gaan zitten en een praatje te maken. Of om gewoon even samen uit het raam te kijken. Wat moet je invullen op je rapport? Met mevrouw Jansen samen naar buiten gekeken? Terwijl juist dat een moment van waarde kan zijn."

Blindelings

Deze zomer stopte Vroomans na negen jaar met 'TROS Kamerbreed'. Het nieuwe tijdstip van uitzending speelde een rol bij haar besluit, maar ook haar deelname aan het bevolkingsonderzoek voor borstkanker. "Eerdere keren kreeg ik als uitslag: alles in orde. Dit keer was een afwijking geconstateerd en nieuwe onderzoeken volgden. Ik dacht: als het mis is, wat doe ik dan? Waar wil ik dan mijn tijd en aandacht aan besteden? Wat vind ik van waarde? Ik besloot 'TROS Kamerbreed' los te laten. Na een week van spanning bleek dat de uitslag goed was. Ik kon weer op de oude voet verder, maar besloot anders. Ik wil meer tijd besteden aan mijn vader, mijn gezin, de tuin. Ik ben gretig naar het leven: ik wil naar concerten, naar musea, hardlopen, er is zo veel moois te beleven." Bij dit soort belangrijke keuzes ondervindt Vroomans veel steun van haar echtgenoot Jan. "Hij is een nuchtere denker, die ik blindelings vertrouw. Het is heerlijk hem naast me te hebben."

Kaas

Nu is er meer tijd voor wat Vroomans gelukkig maakt. De tuin bijvoorbeeld. Sinds twee jaar experimenteert zij met 'de makkelijke moestuin'. "Het is gebaseerd op *square foot gardening* en draait om goed grondgebruik. Daarbij gebruik je weinig water en weinig zaad. Je zaait wat je oogst, meer niet. Dus niet zo veel zaaien dat je vierentwintig kroppen andijvie hebt die je niet kunt gebruiken, maar precies wat je nodig hebt. De moestuin is echt iets van mij. Jan vindt het ook leuk, maar hij laat het aan mij wat er in groeit." Door de moestuin gaat ze bewuster om met eten. "Als je een krop sla in de winkel koopt, haal je daar gewoon de buitenste bladen van af en die gooi je weg. Mijn eigen sla pluk ik blaadje voor blaadje. Die behandel ik heel voorzichtig, want ik weet hoe kwetsbaar het is." Vroomans kiest voor aards, eenvoudig geluk. "Ik ben van het kleine geluk. Met Jan op zaterdagochtend over de markt lopen en een stukje kaas kopen en dan samen weer naar huis fietsen. Dan kan ik intens gelukkig zijn."

Margriet Vroomans

(Den Haag, 1958)

Margriet Vroomans start haar journalistieke loopbaan bij de Haagsche Courant. In 1987 stapt ze over naar de radio. Als redacteur/presentator werkt ze bij Radio Oost, de Wereldomroep en Radio West. Daarna volgt de televisie. Vijf jaar lang presenteert ze RTL Nieuws, vervolgens NOVA en Een Vandaag. De laatste jaren is zij terug op de radio. Tot begin dit jaar presenteerde ze 'TROS Kamerbreed'. Al een aantal jaren voelt ze zich als een vis in het water bij KRO's 'De ochtend van 4', dat ze van dinsdag tot en met vrijdag presenteert. Vroomans woont met haar man Jan in Naarden en is moeder van een zoon en een dochter.

‘De rek is er uit’

Miljoenen Nederlanders zorgen vrijwillig voor familie of naasten. Zij kunnen nauwelijks nog meer op zich nemen.

Paulien Boogaard

Foto: Gertan, Nationale Beeldbank

een zieke huisgenoot of familielid verzorgen. Ons land telt verder een half tot twee miljoen vrijwilligers. Thuiszorgwerkster Katia Brouwers brengt met patiënten in kaart wat de omgeving kan en wil doen. “Soms nemen familieleden, burens of vrijwilligers taken op zich. Maar vaak weigeren kinderen hun moeder naar het ziekenhuis te brengen: ‘Geen’ tijd, zeggen ze.’ De thuiszorg mag het niet meer doen en vrijwilligers worden gespaard voor mensen die echt niemand hebben. Dat zijn vaak mensen met baan en gezin die graag helpen, maar geen familieleden willen vervangen. Maar wie niks doet, gaat dat ook onder druk niet doen.”

Vrouwen

Volgens Kim Putters zit er niet veel rek meer in de huidige mantelzorg. Vrouwen boven de 45 leveren nu het grootste aandeel. “Deze mensen én degenen die verzorgd worden moeten worden beschermd en - zo nodig onder professionele begeleiding - leren grenzen aan te geven,” meent hij. “Want dat blijkt een groot probleem.” Mannen en jongeren blijken wel meer te willen doen. Putters: “Maar dat gaat vooral om in tijd en duur afgebakende overzichtelijke klusjes voor persoonlijke relaties, mits die niet te ver weg wonen.”

Hoe de participatiesamenleving uitpakt, is nog de vraag. Nieuwe initiatieven zijn er al wel. Zoals in Amsterdam, waar welzijnsorganisatie Dynamo een vrijwilligerspool heeft om mantelzorgers tijdelijk van hun taak te ontlasten. Meer gemeenten en mantelzorgorganisaties zijn bezig deze zogeheten respijtzorg op te zetten. Putters ziet initiatieven ontstaan op buurtniveau, bijvoorbeeld van ouderen die met elkaar veel regelen. Bij bewonersclubs groeit het aantal vrijwilligers. Als zulke initiatieven doorzetten, kan dit nieuwe participeren nog veel moois opleveren.

“Het is fijn voor mijn vriend dat hij thuis kan herstellen, maar het kost mij mijn vrijheid.” Marian Klaassen is 54 jaar. Haar partner heeft kanker. Na de operatie werd hij vervroegd naar huis gestuurd, omdat Klaassen voor hem kan zorgen. “Ik doe het graag, en we hebben heel mooie momenten samen, maar ik baal ook. Mijn broodnodige vakantie gaat niet door en mijn zorgverlof is op aan ziekenhuisbezoek en zorg. Als er nog een operatie of chemokuren volgen, weet ik niet waar ik de tijd moet vinden. Zelfs al schakelen we ons netwerk in, het meeste komt op mij neer. In combinatie met een fulltime baan red ik het niet.”

Zorg in eigen omgeving, uit eigen kring, biedt meer samenhang en kwaliteit van leven, stelt staatssecretaris Van Rijn

van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Maar willen en kunnen burgers daarvoor zorgen? Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) denkt dat de overheid te optimistisch is over meer zorgbereidheid en -potentieel van burgers.

Gemeenschap

“In de jaren zeventig heeft de overheid de zorg geprofessionaliseerd, daarna vermarkt en nu wil de overheid meer zorg door de gemeenschap. Je kunt niet zomaar terug naar gemeenschapswaarden en ‘nabuurschap’, want we zijn sterk geïndividualiseerd.” Bovendien, stelt Putters, wordt er al veel gezorgd door particulieren. Uit SCP-onderzoek uit 2013 blijkt dat 2,6 miljoen mensen langdurig of intensief

Op de werkvloer

Roeland Ensie - Beeld: Maan Limburg

Wie Trees Blaauw, spreker bij de Humanistische Uitvaartbegeleiding (HUB).

Wat Een toespraak bij een uitvaart waarbij het leven van de overledene en haar betekenis voor anderen centraal staat.

Waar Crematorium Heidehof te Ugchelen.

Wanneer 27 augustus 2013 om elf uur.

Voor wie Voor de nabestaanden of de overledene zelf, als er behoefte is aan een niet-kerkelijke spreker die het levensverhaal van de overledene kan verwoorden.

Waarom Ruim vijf jaar geleden overleden kort na elkaar de enige zus en de moeder van Trees Blaauw. Dit betekende een markeringspunt in haar leven. Ze stopte met werken en werd lid van het Humanistisch Verbond. Zo kwam ze in aanraking met de HUB. "Dit was precies wat ik graag wilde doen: mensen bijstaan in een ontredde situatie na een overlijden. Aan het einde van de plechtigheid probeer ik altijd iets van hoop uit te spreken."

Hoe De kern van het werk is spreken tijdens de uitvaart. In één of meer gesprekken met de nabestaanden komen herinneringen aan en gevoelens voor de overledene naar voren. Op basis van deze informatie schrijft de uitvaartbegeleider een toespraak die een beeld schetst van de overledene, diens unieke leven en de betekenis daarvan voor anderen. In de meeste gevallen spreekt de uitvaartbegeleider de toespraak uit, maar dit kan ook door een nabestaande gebeuren. De uitvaartbegeleider denkt ook mee over het inhoudelijk vormgeven van het afscheid en is soms ook ceremoniemeester.

Over dit moment De uitvaart van een oude dame is hier in beeld gebracht. Zij had twee zonen van wie er één doofstom is. Trees Blaauw: "Toen ik op gesprek kwam was enkel de dove zoon thuis. Voordat zijn broer kwam, communiceerden wij door het schrijven van zinnen aan elkaar. Bij de uitvaart werd de toespraak voor hem en zijn eveneens dove vrienden vertaald door een doventolk. Haar aanwezigheid maakte dit afscheid bijzonder. Het is een voorrecht om dit werk te mogen doen."

De Humanistische Uitvaartbegeleiding (HUB) bestaat al meer dan 65 jaar, maar viert dit najaar het tienjarig jubileum als zelfstandige stichting. Ter gelegenheid daarvan verschijnt een boek met verhalen van sprekers over hun bijzondere werk. Artikelen uit het boek zullen worden geplaatst op de website van het Humanistisch Verbond en op de site van de HUB. humanistischeuitvaart.nl

De participatiesamenleving inhumaan?

Een humanistische visie op de nieuwe maatschappij

Evelien Tonkens

Is de participatiesamenleving geen fraai woord voor keiharde bezuinigingen? Hoe moet het met mensen met een klein netwerk? Wie kijkt er om naar mensen met een psychiatrische achtergrond? Wat is de kwaliteit van zorg als in die sector massaal werklozen worden ingezet? Allemaal terechte redenen tot zorg, die in dit nummer besproken worden. Maar wel een beetje defensief. Participatie is een mooi humanistisch ideaal. Waarom zouden humanisten beleidsmakers en politici laten dicteren wat het moet inhouden? Natuurlijk moeten we reageren op wat politiek en beleid over ons uitstorten, maar als we nu eens vertrekken vanuit een humanistisch perspectief, op de participatiesamenleving. Als humanisten morgen alle ruimte krijgen om de participatiesamenleving te bevorderen, wat zouden we dan doen, en waarom?

14

Autonomie
We zouden natuurlijk vertrekken vanuit voor humanisten elementaire waarden. Er bestaat geen consensus over wat die zijn, en dat hoort ook bij een beweging die eerst en vooral anti-dogmatisch is. Niemand kan zich dus beroepen op 'De Humanistische Leer'. Er zijn wel begrippen waarover humanisten zich graag druk maken. Autonomie bijvoorbeeld, en gelijkheid en gelijkwaardigheid, (zelf)ontplooiing, zorgzaamheid, maatschappelijke verantwoordelijkheid en actieve tolerantie. Wat voor licht werpen deze waarden op de participatiesamenleving?

Laat ik beginnen bij autonomie. Burgers bepalen zelf hun wetten, regels en omgangsvormen. Toegepast op de participatiesamenleving betekent dit dat burgers zelf bepalen wat burgerschap en participatie inhouden. Als we met dat criterium naar het huidige beleid kijken, valt op dat dergelijke autonomie hier ver te zoeken is. De regering heeft besloten dat wij naar een dergelijke samenleving gaan en dat dit een alternatief moet zijn voor de verzorgingsstaat. Dit wordt ons niet voorgelegd als keuze, af te wegen tegen alternatieven, maar als een onvermijdelijk en noodzakelijk proces waarover geen discussie mogelijk is. De kosten zijn te hoog, we moeten wel ingrijpen, is stevast het verhaal. Vanuit het criterium van autonomie van burgers is dit onverteerbaar. Grote ingrepen in het maatschappelijk bestel vereisen vanuit die norm dat burgers zich hierover zelf een oordeel vormen en op grond daarvan een keuze maken, in de wetenschap dat ook andere keuzen mogelijk zijn. Alleen in geval van acute rampen is de politiek gerechtigd om zo autoritair op te treden. Daarvan is hier geen sprake. Vanuit humanistisch perspectief is dus de eerste vereiste dat we over een eventuele koerswijziging als 'van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving' een groot maatschappelijk debat houden, waarin we duidelijke analyses en keuzen

ontwikkelen en bespreken. Waarin we niet alleen bespreken wat iets kost, maar ook welke waarden in het geding zijn en wat die waarden ons waard zijn. Wat hebben we bijvoorbeeld over voor kwalitatief goede ouderenzorg voor iedereen, en wat zou dat inhouden? Vinden we verzorgingshuizen een belangrijke maatschappelijke voorziening of willen we er liever van af, en wat is in het laatste geval het alternatief? Vinden we familieafhankelijkheid te verkiezen boven overheidsafhankelijkheid? Zonder een dergelijk debat is de participatiesamenleving meteen al in strijd met een elementaire humanistische waarde als autonomie.

Paradox
De tweede humanistische waarde die ik in het geding zou willen brengen is gelijkheid en gelijkwaardigheid, door de filosoof Peter Derkx omschreven als 'alle mensen horen elkaar als gelijken te zien en te behandelen, aan alle mensen komt menselijk waardigheid toe'. Toegepast op participatie betekent dat, dat allen in staat worden gesteld om, in de woorden van de filosoof Nancy Fraser, 'op voet van gelijkheid in de samenleving te participeren'. Draagt het beleid dat onder de vlag van de participatiesamenleving wordt gelanceerd bij aan participatie voor allen op voet van gelijkwaardigheid? Nee, eerder bemoeilijkt het participatie, doordat er op veel beleid dat participatie tot doel had, fors wordt bezuinigd, ironisch genoeg onder de vlag van de participatiesamenleving. Talloze bibliotheken, zwembaden en buurthuizen zijn of worden gesloten, en zorgboerderijen en andere vormen van dagbesteding kunnen in het huidige beleid nauwelijks overleven. Dit kunnen we de 'participatieparadox' noemen: onder de vlag van participatie wordt participatiebevorderend beleid afgeschaft.

Men verwacht dat vrijwilligers dit overnemen. Het is prachtig dat er meer aandacht en waardering is voor vrijwilligerswerk en mantelzorg en dat bijvoorbeeld mensen in de bijstand ook tot participatie via vrijwilligerswerk worden gestimuleerd, waar ze vroeger tot thuiszitten werden gedwongen voor het onwaarschijnlijke geval dat ze plotseling een nieuwe baan kregen aangeboden. Zij hebben nu meer dan voorheen kansen om mee te doen en mee te tellen, en dus 'op voet van gelijkheid te participeren'. Maar als tegelijkertijd allerlei betaalde en cruciale voorzieningen weg worden bezuinigd, maak je het die vrijwilligers wel erg moeilijk. Uit recent onderzoek dat ik samen met collega's deed - 'Kunnen we dat (niet) aan vrijwilligers overlaten' - blijkt dat vrijwilligers door te grote verantwoordelijkheid afhaken.

Vrouwen
Gelijkheid gaat niet alleen over rechten, maar ook over plichten en verantwoordelijkheden. Als er sprake is

Socrateslezing

Op zondagmiddag 2 november spreekt Evelien Tonkens in de Rode Hoed in Amsterdam de Socrateslezing uit, met als thema 'De participatiesamenleving inhumaan? Een humanistische visie op de nieuwe maatschappij'. Aanvang: 15.30 uur. socrateslezing.nl

van meer verantwoordelijkheden, worden die dan gelijkelijk toegekend? We moeten van de regering meer 'eigen verantwoordelijkheid' nemen. Maar wordt iedereen geacht dat te doen of wordt de grotere eigen verantwoordelijkheid eenzijdig bij bepaalde groepen gelegd? En is het inderdaad 'eigen', persoonlijke verantwoordelijkheid? Worden mensen inderdaad als autonome personen aangesproken?

Bij nadere beschouwing blijkt 'eigen verantwoordelijkheid' een ongelukkig gekozen term te zijn: het gaat niet om persoonlijke verantwoordelijkheid, maar om een verschuiving van overheidsverantwoordelijkheid naar familieverantwoordelijkheid. Er wordt immers vooral meer van familieleden verwacht. Die familieverantwoordelijkheid komt zonder corrigerend beleid eenzijdig terecht bij vrouwen, en dan vooral vrouwen van middelbare leeftijd. Zij zijn degenen die veel mantelzorg en vrijwilligerswerk in de zorg verrichten, en zij zijn ook degenen die dit nog meer zullen gaan doen als de nood voor de mensen voor wie zij zorgen, hoger wordt. Niet omdat zij betere mensen zijn, maar omdat zij traditioneel nog steeds veel meer zorg aan familieleden verlenen en de nood en de gaten die er vallen het meest direct ervaren. De lasten van de participatiesamenleving komen zonder corrigerend beleid eenzijdig bij hen terecht.

Egoïsten
In de klassieke verzorgingsstaat droegen degenen die minder oog hebben en tijd maken voor het leed van anderen in elk geval nog via de belastingen bij. De passieve solidariteit van rijke egoïsten, om het maar eens cru uit te drukken, compenseerde de ontbrekende actieve solidariteit. Met de afkalving van de verzorgingsstaat wordt de passieve solidariteit

sterk beperkt ten laste van de actieve solidariteit, stelt wetenschapper Margo Trappenburg in haar laatste oratie. Dit komt vooral ten laste van niet zo rijke vrouwen van middelbare leeftijd. Rijken - mannen en vrouwen - kunnen zorgtaken afkopen door ze uit te besteden aan armere vrouwen die dus nog meer zorgtaken krijgen, want die kunnen niks afkopen. Willen we dat? Bekeken vanuit de norm van gelijkheid en gelijkwaardigheid zouden we zorgtaken toch wat eerlijker over de bevolking willen verdelen. En dat is niet los te zien van onze maatschappelijke waardering voor zorg.

Zo is ook de vraag hoe een participatiesamenleving eruit ziet waarin de andere genoemde humanistische waarden - zelfontplooiing, zorgzaamheid, maatschappelijke verantwoordelijkheid en actieve tolerantie - leidend zijn. Over al deze contouren van zo'n humanistische participatiesamenleving spreek ik tijdens de Socrateslezing op 2 november.

Evelien Tonkens (1961) is sinds mei 2014 hoogleraar Burgerschap en humanisering van instituties en organisaties aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Eerder was zij onder meer bijzonder hoogleraar Actief burgerschap aan de Universiteit van Amsterdam (2005-2014) en woordvoerder volksgezondheid, welzijn en emancipatie voor GroenLinks in de Tweede Kamer (2002-2005). Tonkens is toezichthouder bij diverse zorginstellingen en adviseert overheden en organisaties onder andere over de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo).

15

Als je vindt dat je nooit genoeg kunt leren...

...dan kies je de cursus die bij je past op cursussenHV.nu

Centrum voor Levensvragen

Het is een nieuw fenomeen: een Centrum voor Levensvragen in de palliatieve zorg. Humanistisch geestelijk begeleiders ondersteunen en trainen steeds vaker professionals en mantelzorgers.

Saskia Markx

Illustratie uit: 'Nu en straks. Over palliatieve zorg'. S. Sergeant. Garant Uitgevers.

Humanistisch geestelijk begeleiders Annemieke Kuin, Peter de Wit en Nel Bartlema hebben er inmiddels drie opgezet. De plannen voor twee nieuwe liggen klaar. Bartlema: "Het is een virtueel centrum waar zorgverleners en zorgontvangers terecht kunnen voor gesprekken met geestelijk begeleiders." De vraag voor deze centra kwam van het Netwerk Palliatieve Zorg, dat alle betrokkenen bij zorg in de laatste levensfase - zoals artsen, verpleegkundigen, maatschappelijk werkers, psychologen en geestelijk begeleiders - samenbrengt. Huisartsen verwijzen patiënten, mantelzorgers en professionals naar de centra.

Vooroordelen

De vraag naar palliatieve zorg neemt toe en verandert. Mensen leven langer en sterven steeds vaker thuis of in een verzorgingshuis in plaats van in het ziekenhuis. Dat geldt nu al voor de meerderheid - 53 procent - van de patiënten met kanker of een chronische aandoening. Als nog meer ouderen straks zelfstandig blijven wonen, zal dat aantal alleen maar stijgen. Het Nederlands

Huisartsengenootschap en de Landelijke Huisartsenvereniging verwachten dat mensen steeds korter specialistische hulp ontvangen en steeds meer zeggenschap krijgen over hun ziekteproces. Palliatieve zorg zal dus minder 'standaard' worden en er zullen, meer dan nu, uiteenlopende zorgverleners bij betrokken zijn.

Gerdien Beumer is jarenlang werkzaam geweest in een hospice en nu verpleegkundig consulent palliatieve zorg in het Sint Lucas Andreas Ziekenhuis in Amsterdam. Ook zij merkt dat 'de zorgvraag groeit en verandert'. Beumer: "Het streven is om de zorg zo veel mogelijk dichtbij huis te bieden en dat betekent dat de samenwerking met andere zorgverleners steeds belangrijker wordt." En dat gaat niet vanzelf. "Vaak zijn er veel vooroordelen over en weer, bij specialisten en huisartsen bijvoorbeeld. Maar als ze bij elkaar aan tafel zitten, blijkt ineens dat ze vaak op één lijn zitten."

Worsteling

Geestelijk begeleiders zijn getraind om dit soort gesprekken in goede

banen te leiden. Daarnaast hebben zij een niet-medisch oog voor kwaliteit van zorg, waarbij aandacht voor levensvragen centraal staat. Vragen van de patiënt, maar ook van de zorgverlener. Humanistisch geestelijk begeleider Kuin: "Daarom geef ik gemiddeld tweemaal per jaar scholing aan verpleegkundigen en een enkele keer ook aan huisartsen." Al is die laatste groep lastiger te bereiken en te motiveren voor zingeving en spiritualiteit, merkt Kuin. Toch sluit het wel aan bij hun 'dagelijkse worsteling'. "Vaak hebben zij geen idee wat zij op dat vlak kunnen betekenen." Beumer volgde de training van Kuin. Wat haar vooral is bijgebleven, is dat je je als zorgverlener bewust moet zijn van je drijfveren. Als je dat niet bent, heeft dat gevolgen voor de kwaliteit van de zorg die je biedt. Zo leerde ze inzien dat haar eigen angst voor de dood invloed had op het verstrekken van medicijnen aan patiënten die het moeilijk hebben in hun terminale fase. "Nu kan ik me meer distantiëren en daardoor dichter bij de patiënt staan."

Als u het mooi vindt om de wereld wat humanistischer na te laten...

...denkt u dan eens aan het opnemen van het Humanistisch Verbond in uw testament. Meer weten? Ga naar www.nalatenhv.nl of vraag telefonisch meer informatie: 020 521 9022.

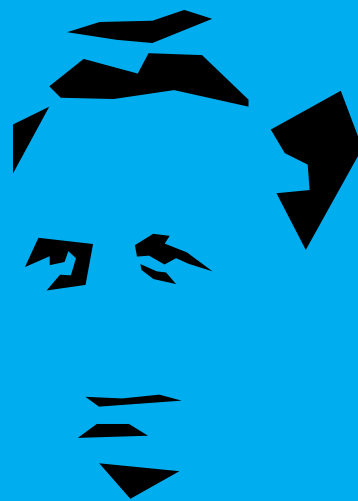

Voor het eerst in de geschiedenis van de Van Praagprijs kunt u als lid van het Humanistisch Verbond een kandidaat nomineren voor de uitreiking van 2015. Een onafhankelijke jury maakt vervolgens een shortlist, beoordeelt de kandidaten en legt zijn keuze voor aan het hoofdbestuur.

Saskia Markx

Van Praagprijs 2015

Wie nomineert u?

Oeuvreprijs

Deze oeuvreprijs die het Humanistisch Verbond eens in de twee jaar uitreikt, staat symbool voor 'humanisering van de samenleving'. Humanisten laten zich niet alleen inspireren door een rijke traditie, ook zoeken zij graag naar voorbeelden. Mensen die zich niet laten inkaderen en met denken en handelen de wereld, de maatschappij en de mens wat mooier maken. Dat mogen we best vieren. De dr. J.P. van Praagprijs werd in 1971 ingesteld om die personen publiekelijk een blijk van waardering te geven en feestelijk stil te staan bij de betekenis van henzelf en hun werk.

Liefde, vriendschap en seks

Iedere editie van de Van Praagprijs heeft een ander thema. Dit jaar hebben we gekozen voor vriendschap, liefde en seks. Voor humanisten is de waarde 'vriendschap' traditioneel heel belangrijk. De oude Grieken bijvoorbeeld stelden vriendschap boven liefdesrelaties. Zij vonden namelijk dat er bij vriendschap sprake is van gelijkwaardigheid, maar bij liefdesrelaties niet. Hoe kijken wij daar nu tegenaan? Hoe blijft je jezelf in een relatie en zijn we in onze relaties wel gelijkwaardig? En maakt seks het ingewikkelder of juist gemakkelijker? Allemaal vragen waar ieder mens wel eens mee worstelt.

Meedoen

U kunt uw kandidaat (uiteraard één keer) voordragen door het webformulier in te vullen op vanpraagprijs.nl of een mail te sturen naar vpp@humanistischverbond.nl. Graag vóór 1 november 2014. Vermeld daarin uw naam, de naam van uw kandidaat, een korte omschrijving van zijn of haar werk en uw motivatie voor de kandidaatstelling. Beschikt u niet over internet, stuur dan een kaart of brief naar Humanistisch Verbond, t.a.v. Saskia Markx, Postbus 75490, 1070 AL Amsterdam. We zien uit naar uw nominatie!

Kandidaten

We zoeken met u en de jury naar een kandidaat die baanbrekend, taboe-vermijndend, inspirerend en verrijkend werk heeft verricht, die mensen tot nadenken heeft aangezet en nieuwe inzichten heeft gebracht over vriendschap, relaties en seks. Dat kunnen kunstenaars, programma-, film- en documentairemakers, wetenschappers, sporters, schrijvers en politici zijn. Het gaat om bekende Nederlanders die zelf geen humanist zijn, maar wel gemakkelijk aan het humanisme te verbinden zijn.

De winnaar ontvangt de prijs op 11 mei 2015 uit handen van Boris van der Ham en de voorzitter van de jury. Voor alle informatie over de Van Praagprijs kijkt u op vanpraagprijs.nl of belt u naar het landelijk bureau.

‘Wat kunnen mensen zelf?’

‘Eigen kracht’ lijkt het toverwoord in de hulpverlening. Humanisten werken al jaren aan een samenleving waarin mensen verantwoordelijkheid kunnen nemen voor zichzelf en hun omgeving. ‘Zelfredzaamheid vergroten is het belangrijkste doel.’

Rebecca Gerritse is landelijk coördinator van het Humanitas-project Thuisadministratie, waarbij vrijwilligers deelnemers helpen bij het op orde brengen van hun financiële administratie. “Mensen zijn soms door omstandigheden het overzicht kwijt en wij geven hen een steuntje in de rug.” Steeds meer mensen doen een beroep op deze dienst. De verwachting is dat het eind 2014 meer dan 10.000 zijn.

Sinds 2010 is het aantal deelnemers met 40 procent gegroeid. Gerritse: “Onze doelgroep groeit, maar verandert ook. Steeds vaker is verlies van een baan of echtscheiding voor iemand reden om bij ons aan te kloppen. De vrijwilligers werken met vier vragen: Wat is je hulpvraag? Hoe kan ik je helpen? Wat kun je zelf? En hoe kan ik je leren om het straks weer zelf of met hulp van je omgeving te doen?”

In november verschijnt het thema-nummer ‘Thuisadministratie’ van het Humanitas - magazine *Van Mens tot Mens*. Ook vrijwilliger worden? Kijk op humanitas.nl. Humanitas doet ook projecten voor allochtone vrouwen, voor (ex-)gedetineerden en projecten die mensen helpen om uit de eenzaamheid te komen.

Zelfredzaamheid vergroten is dus het belangrijkste doel.”

In het algemeen werkt deze aanpak heel goed. De meeste mensen kunnen het na een jaar weer zelf.

“Ik heb geen tijd om vrijwilliger te worden. Maar lid zijn van Humanitas, ja, dat is mijn manier om een ander te helpen.”

humanitas

Het humanistisch gedachtengoed vertalen naar praktische hulp: dat is wat de 13.000 vrijwilligers van Humanitas iedere dag doen. Ze ondersteunen ouders met opvoedingsmoeilijkheden, jongeren met problemen, (ex-)gevangenen en hun gezin. Maar ook mensen die er ineens alleen voor staan, of die moeite hebben met hun administratie.

HELP MEE EN WORD LID!

Ga naar humanitas.nl/steun-ons
Voor meer informatie bel 020 - 523 1100
of stuur een e-mail naar info@humanitas.nl

Maar Humanitas blijft een vrijwilligersorganisatie en soms is vrijwillige ondersteuning niet genoeg "Dan is er een ander type zorg nodig, bijvoorbeeld psychische zorg of verslavingszorg. Dan trekt een vrijwilliger aan de bel en verwijzen wij de deelnemer door."

Boris van der Ham - voorzitter Humanistisch Verbond

Zonder lef geen Verlichting

Welke Verlichting heeft de 21ste eeuw nodig? Die vraag stond centraal tijdens het congres van de internationale koepelorganisatie van het Humanistisch Verbond, de International Humanist and Ethical Union (IHEU). Het thema sprak duidelijk aan: de zalen in Oxford puilden uit van de mensen. En dat was niet voor niets.

Was de 18de-eeuwse Verlichting een reactie op de vermenigving van autoritair bewind en christendom, aan het begin van de 21^e eeuw lijkt vooral tegenwicht aan de politieke islam hard nodig. Terreurorganisaties als de Islamitische Staat (IS) en Boko Haram, maar ook streng islamitische regeringen, schenden fundamentele mensenrechten en dulden geen tegenspraak. Hier is een nieuwe Verlichting meer dan nodig.

Voor humanisten is het recht op vrijheid van meningsuiting het meest fundamentele mensenrecht. We strijden voor het gebruik van de rede, vrije informatievoorziening en wetenschap. Ook spot en satire horen daarbij. Ze zijn allemaal cruciaal voor een open gedachtewisseling en mogen niet gecensureerd worden. Alleen je eigen smaakzin en persoonlijke beschaving mogen die vrijheid beperken.

Maar hier zit 'm precies de angel. Tijdens een van de sessies op het congres betoogden de Iraanse Maryam Namazie en de Britse ex-moslimextremist Maajid Nawaz dat in het debat over de politieke islam er vaak een vorm van zelfcensuur optreedt. Onder het mom van zelfgekozen beleefdheid - zogenaamd om niet nodeloos te kwetsen - wordt het extremisme binnen de islam genuanceerd. Niet zelden komt die fluwelen bejegening echter voort uit een heel ander motif: men houdt zich gedeisd uit angst voor fysiek geweld. Daarmee geef je je al over aan onderdrukking. Ook telkens relateren van het islamitisch extremisme door te verwijzen naar andere vormen van religieus en ideologisch geweld, ontkent de actualiteit en aantrekkingskracht van dit 'nieuwe fascisme', zoals Namazie het noemde.

Het waren wijze woorden. Natuurlijk, de disclaimer dat 'de meeste moslims vredelievend zijn' is terecht. Maar formuleren van die disclaimer moet niet de focus wegnemen op het brute geweld, of de dreiging ervan, door de politieke islam. Humanisten, ex-gelovigen, maar ook vrijzinnige moslims moeten zonder meel in de mond spreken en vrijuit dat wat ingaat tegen onze diepste waarden veroordelen. Als fundamentele vrijheden op het spel komen te staan, zullen we vlijmscherp moeten zijn. Zonder lef geen Verlichting.

Deze column werd eerder gepubliceerd op humanistischverbond.nl/blogs.

Foto: Roy Beusker

Human-documentaires

Op 3 december wordt 'Ik hoor hier niet' uitgezonden. Peter is verstandelijk gehandicapt en De Prinsenstichting - waar hij woont - wordt gesloopt. De gehandicapten verhuizen naar een woonwijk waar zij met 'gewone' mensen zullen samenwonen.

En voor wie nu al iets wil kijken is er Uitzending Gemist. Een aanrader is de documentaire 'Sta me bij', over mensen die in de bijstand zitten en daar niet uit komen, hoeveel begeleiding hen ook wordt geboden door instanties.

Meesporten

Samen sporten zorgt voor een sociaal vangnet en geeft mensen de kans om te ervaren hoe het is om zelf mee te doen en onderdeel te zijn van de samenleving. Dat vindt de humanistische Nederlandse Culturele Sportbond (NCS). Hoe speelt de NCS in op de huidige ontwikkelingen? Directeur Nick de Vries: "We onderzoeken onze kansen als de nieuwe participatiewet (2015) in werking treedt. Met de wet wil de overheid meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk krijgen. Gemeenten worden verantwoordelijk voor de re-integratie van mensen die nog kunnen werken, maar daarbij wel ondersteuning nodig hebben. Met twee gemeenten zijn we al in overleg. Er zijn nog geen concrete afspraken over gemaakt, maar we hopen dat wij mensen met een arbeidsbeperking als vrijwilligers en sporters kunnen betrekken bij het verenigingsleven. Zo bieden we werkervaring en een sociaal netwerk, dat is erg belangrijk voor re-integratie."

Ook meesporten? Kijk op sport4all.nl.

Kijk op human.nl voor nieuws en activiteiten van humanistische organisaties. U vindt hier terugblikken op activiteiten maar ook *sneak previews* van komende activiteiten.

‘Meedoen, niet mee moeten doen’

In de participatiesamenleving zorgen burgers meer voor elkaar. Dat doen jonge humanisten graag, maar ze zien ook gevaren als zorgplicht en te weinig ruimte voor eigen keuzes. “Daar botst de participatiesamenleving met het humanisme.”

van wie hij dat krijgt. Schoenmaker: “Je leven zelf vormgeven binnen de afhankelijkheden die je hebt. Dat is relationele autonomie.” Zij vinden allebei wel dat de participatiesamenleving past bij het humanisme.

Tot voor kort was Lisa Röttjers (20, student) via het Humanitas Tandemproject maatje voor een jongen met een psychische aandoening. Het doel was hem meer sociale contacten te helpen leggen.

“Je psychiater gaat niet mee wanneer je buurman je op de koffie uitnodigt. Als vrijwilliger kun je dat wel. Je doet vooral leuke dingen samen. Ik heb veel geleerd over omgaan met mensen die anders zijn.” Ze bezoekt daarnaast wekelijks haar grootouders. Haar oma is dementerend en dat is zwaar voor haar opa. Ze helpt niet met de zorg of het huishouden. Dat is een bewuste keuze.

Oma

“Ik denk ook niet dat mijn grootouders dat leuk vinden. Ik kan moeilijk gezellig kletsen en een kopje koffie drinken als ik ondertussen de vloer aan het schrobben ben. De waarde van sociaal

contact vind ik belangrijker dan mijn waarde als huishoudhulp.”

Röttjers vindt zorg en ondersteuning een taak van de overheid. Ook al wil ze best een middagje op haar oma letten, dat mag de overheid niet zomaar van haar verwachten. “Het voelt alsof er nu wordt gezegd: als jij niet de boodschappen van je buurman doet, ben je een slecht mens. Dat impliceert dat het een verantwoordelijkheid is voor de samenleving die je móet nemen. Maar die keuze moet je zelf kunnen maken. Mensen hebben het recht om dat niet te doen. Daar botst de participatiesamenleving met het humanisme. Je keuzevrijheid wordt door de overheid opzij gedrukt.”

Voor Lizette Schoenmaker (30) en Yvonne Lammertink (30) staat ook de eigen, onafhankelijke keuze om te zorgen voorop. Bovendien moet iemand die zorg nodig heeft zelf kunnen bepalen

24-uurszorg

“Ik vind het een belangrijk idee dat je met elkaar de samenleving vormgeeft”, zegt Lammertink. “Als je het positief uitwerkt, is de participatiesamenleving een mooie combinatie van autonomie en solidariteit.” Maar ze plaatst wel een stevige kanttekening: “Op veel vlakken betekent de participatiesamenleving bezuinigingen.” Die kunnen haar raken; ze heeft een spierziekte en is gebonden aan een rolstoel. Voor dagelijkse levensbehoeften is ze aangewezen op 24-uurszorg van het appartementencomplex waar ze zelfstandig woont.

Zelfstandigheid

Participatie betekent voor haar: mee kunnen doen. “Als door de bezuinigingen de zorg op afspraak moet, raak ik een stuk van mijn zelfstandigheid kwijt. Stel dat ik eens later naar bed wil, omdat ik naar het theater ga? Dat kan

20

Zorgbereidheid van jongeren en ouderen

Meningen over eigen verantwoordelijkheid in de langdurige zorg, naar leeftijd, bevolking van 18 jaar en ouder, 2012: in procenten (helemaal) mee eens

	18-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	≥65 jaar	totaal
‘Het is goed dat de overheid verwacht dat mensen meer voor elkaar zorgen als iemand ziek is of een beperking heeft’	50	49	36	32	33	39	37
‘Het financieren van huishoudelijke hulp voor zieken en gehandicapten is geen taak voor de overheid; huishoudelijke hulp moeten mensen zelf betalen of van familieleden krijgen’	11	13	8	9	9	9	9

Bron: SCP

Uit: Informele zorg in Nederland - een literatuurstudie naar mantelzorg en vrijwilligerswerk in de zorg, SCP, Alice de Boer en Mirjam de Klerk, juni 2013.

alleen als diegene die met me meegaat het niet erg vindt me naar het toilet en naar bed te helpen. Dan hangt het van anderen af of ik kan meedoen aan de samenleving." Als ze echt meer van haar omgeving moet vragen, maakt dat het voor haar moeilijker om sociale contacten aan te gaan. "Er komt al veel bij kijken als je met mij op stap gaat. Op het moment dat het een verplicht karakter krijgt, verstoort dat de gelijkwaardige relatie die ik met vrienden heb. Je moet dus altijd kunnen terugvallen op professionele zorg." Ook al heeft ze fysieke beperkingen, Lammertink doet volop mee. Na een studie aan de Universiteit voor Humanistiek startte ze vorig jaar een eigen

coachingsbedrijf. "Je moet zoeken naar wat je kan bijdragen. Ik kan goed een gesprek aangaan, ook als het gaat over diepe levensvragen."

Eigen keuzes

Voor iemand zorgen vindt Schoenmaker verrijkend. "Het is heel noodzakelijk en normaal. Ik vind dat iedereen z'n bijdrage moet leveren. Maar dat hoeft niet alleen in de zorg, het kan ook op andere gebieden, ieder zijn talenten." Schoenmaker neemt veel tijd voor haar grootmoeders en een oudtante, naast haar werk als geestelijk verzorger en bijbaan in de thuiszorg. "Ik wil een rol spelen in hun leven. Het gaat niet alleen om een leuke tijd hebben, maar

ook om echt verantwoordelijkheid nemen: hoe staan ze ervoor, moet ik ingrijpen?" Zelf kan ze er de tijd voor maken. Maar ze maakt zich zorgen voor overspannenheid in de samenleving. "Om er voor een ander te zijn heb je tijd en ruimte nodig. Daar ontbreekt het veel jongeren aan. Iedereen moet studeren en werken, er is druk om je cultureel te ontwikkelen, sportief te zijn, te reizen. En dan moet je ook nog voor anderen zorgen. Het resultaat is dat je van prestatie naar prestatie rent. Daarom moet je goed je eigen keuzes leren maken. Die zelfzorg en eigen regie, het individu dat eigen keuzes maakt, daar mikt het humanisme op gelukkig. Dat is nu meer dan ooit nodig."

Jonge humanist in de wetenschap

Wie: Evelyn Bosma (25), Leeuwarden

Wat: Taalonderzoeker bij de Fryske Akademy, een wetenschappelijk instituut voor de Friese taal, cultuur en geschiedenis

"Taal beïnvloedt je kijk op de wereld. Zo is het woord 'brug' in het Duits mannelijk en in het Spaans vrouwelijk. Uit onderzoek blijkt dat mensen uit die landen bij een brug daadwerkelijk mannelijke of vrouwelijke associaties hebben. Iets wat niet geldt voor volledig tweetaligen. Ik vind die verschillen spannend. Bij de Fryske Akademy doe ik promotieonderzoek naar de cognitieve effecten van tweetaligheid bij Fries-Nederlandse kinderen. Uit andere onderzoeken blijkt dat tweetaligheid goed is voor de concentratie en mogelijk ook voor het werkgeheugen. Ik onderzoek hoe

tweetalig een kind moet zijn om daar cognitief voordeel van te hebben. Je zou tweetaligheid dan kunnen stimuleren."

"In mijn werk zie ik de humanistische waarden authenticiteit en diversiteit terug. Friezen zijn over het algemeen trots op hun taal. Hoewel er, ook in Friesland, heel wat mensen dialecten negatief beoordelen. Taal is een belangrijk deel van je identiteit. Als je iemands taal bekritiseert, raak je hem hard. Ik vind het belangrijk dat iedereen kan zijn wie hij is."

"Mijn onderzoek kan bijdragen aan meer bewust omgaan met taal en meertaligheid. Want veel mensen denken nog dat tweetalig opvoeden niet goed is voor het Nederlands van hun kind, maar dat is dus geen probleem. Zelf heb ik Fries geleerd toen ik op 5-jarige leeftijd naar Friesland kwam. Het is ook een beetje onderzoek naar mijn eigen jeugd."

21

De grot van Plato

Van vrijdag 14 tot en met zondag 16 november houden de Jonge humanisten het najaarsweekend in het Utrechtse Fort aan de Klop. "De grot van Plato is een vervolg op het thema van het voorjaarsweekend: de tuin van Epicurus", zegt activiteitscoördinator Sandra Koeing-Lem. "Je neemt veel informatie tot je, bijvoorbeeld uit de media of van internet. Maar wat is nu de waarheid, wat is jouw waarheid?" Spreker is Socrateshoogleraar filosofie Joachim Duyndam. Hij vertaalt Plato voor ons naar 2014.

Houd de Facebookpagina in de gaten.

Nieuwe campagne Jonge humanisten

Meer informatie: jongehumanisten@humanistischverbond.nl

Humanistisch Verbond
Als je vindt dat je nooit nieuwsgierig genoeg kunt zijn.

Zoek 't uit!

Jonge humanisten
De jonge humanisten van het Humanistisch Verbond organiseren discussies, weekenden, diners, filmsprekken en nog veel meer. Over keuzes maken, duurzaamheid, geluk, identiteit, filosofie en vriendschap. Over onderwerpen die ertoe doen.

Wat is humanisme? Zoek 't uit!

humanistischverbond.nl/jonge-humanisten
facebook.com/jongehumanisten
jongehumanisten@humanistischverbond.nl

Jonge humanisten, het jongeren netwerk van het Humanistisch Verbond, organiseert verdiepende en gezellige activiteiten voor mensen tussen 18 en 35 jaar. Check jongehumanisten.nl en facebook.com/jongehumanisten.

Campagne Omroep Human succesvol

Vijftigduizend leden: die had Omroep Human nodig om in aanmerking te komen voor het aspirant-omroepschap. Dat aantal is ruimschoots overtroffen; inmiddels telt de nieuwe vereniging 80.000 leden. Alle grote landelijke dagbladen berichten erover en noemen Human al een aspirant-omroep. Daarbij vergeten ze echter de rol van staatssecretaris Sander Dekker (OCW), want die

beslist hierover voor 31 mei 2015. Bert Janssens, directeur van Human: "Het ziet er goed uit: het benodigde aantal leden is er en we hebben een positief advies van de Raad voor Cultuur, maar dat is nog geen garantie."

Netwerkfilosofie

Hoe verklaart Janssens dit succes? "Dat het is gelukt komt door onze netwerk-

filosofie en de liefde van mensen in Nederland voor het publieke bestel. We zijn met nul euro begonnen. Te weinig voor een eigen campagne." Dus deed Human een appèl op het eigen netwerk. Janssens: "Ik ontmoette laatst iemand bij vrienden. Ik kende hem niet, hij mij ook niet. Hij vertelde dat hij via Humanitas lid is geworden en zelf 16 mensen heeft geworven."

Meer lezen

- Ledenwerving door omroepen kost bijna tien keer meer dan opbrengst, *NRC Handelsblad*, 3 juli
- Omroepen MAX en BaNN-VARA wer-

- ven meeste leden, *de Volkskrant*, 3 juli
- Publieke omroep Human wordt derde aspirant-omroep, *NRC Handelsblad*, 2 juli
- Fusieomroep AVROTROS verliest

- 173.000 leden, *Brabants Dagblad*, 2 juli
- KRO-NCRV meeste leden, *De Telegraaf*, 2 juli
- Leden lopen massaal weg bij AVROTROS, *Dagblad Trouw*, 2 juli

22

Vrijheid van denken

In grote delen van de wereld zijn atheïsten en seculieren hun leven niet zeker. Vrijheid van denken is dan ook geen vanzelfsprekendheid. Paul Cliteur en Adjiedj Bakas wijzen minister Timmermans er in *NRC Handelsblad* (1 juli) op dat dit ook voor Saoedië-Arabië geldt. Hij doet immers graag samen met het bedrijfsleven 'zaken' met dat land. Zij verwijzen naar het rapport 'Freedom of Thought' waarmee de International Humanist and Ethical Union (IHEU) jaarlijks de wereldwijde situatie van seculiere groepen in kaart brengt. Aanleiding voor het artikel was de bepaling die het kabinet voor artikel 1 van de grondwet wil opnemen: "Volgens het kabinet 'is de internationale rechtsorde de drieslag democratie-rechtsstaat-mensenrechten'." Maar de mensenrechtensituatie in Saoedië-Arabië is 'erbarmelijk', aldus Cliteur en Bakas.

Onmenselijk

'Freedom of Thought' was ook het onderwerp van het World Humanist Congress (WHC) begin augustus in Oxford. Sprekers uit verschillende landen ter wereld riepen op om de dominantie van religies te bestrijden en te stoppen met vergoelijken en angstig weggijken uit angst voor discriminatie. Voorzitter Boris van der Ham was ook in Oxford: "Tijdens het congres van de internationale humanisten spraken veel vrijzinnige moslims en ex-moslims over het grote gevaar van de politieke islam. Boko Haram, IS en Al Qaida zijn de meest gewelddadige en onmenselijke voorbeelden van religieus extremisme en fascisme. We zien ook dat de meeste vervolging van andersdenkenden vooral in streng islamitische landen plaatsvindt. Daar moet niet van worden weggekeken. Dat dit soort landen deel uitmaakt van het mensenrechtencomité van de Verenigde Naties in Genève is een regelrechte schande."

Beeld: British Humanist Association

Kwaliteit, comfort en duurzaamheid, daarnaast streven Duitse humanisten die met veel succes een (web)winkel zijn gestart voor atheïstische schoenen. Ook op het WHC 2014 verkochten zij hun goddeloze 'footwear'.

Verschillende Britse media deden verslag of opinieerden over de 'WHC':

- A call to arms for atheists (minus the arms), Zoe Williams, *The Guardian*, 8 augustus
- Nobel prize-winning author Wole Soyinka warns of religion's roll call of death, Ian Johnston, *The Independent*, 10 augustus
- Religion without a church? Humanism almost qualifies, Andrew Brown, *The Guardian*, 12 augustus

Humanisme in het nieuws en het Humanistisch Verbond in de media: dat is Humedia. Tips en suggesties? Stuur ze naar s.markx@humanistischverbond.nl.

humanistischverbond.nl/
marlihuijter

Marli Huijter - arts en bijzonder hoogleraar filosofie

Onbevlekt actief burgerschap

Zijn we in een tijdperk van nieuw anarchisme beland? Lopend over de landingsbaan van het voormalige vliegveld Tempelhof in Berlijn zie ik hoe fietsers, vliegeraars, vogels, stadstuinliefhebbers en theatermakers zich de weidse ruimte hebben toegeëigend. "Iedereen met een goed idee kan zich aanmelden bij Grün Berlin," vertelt een jongen met zwart petje bij de zijingang van het park. Initiatieven voor tentoonstellingen, stadsdialogen, voorstellingen, boeddhistische tempels - alles en iedereen is welkom. Totale beheersing en sturing van bovenaf lijkt te hebben plaatsgemaakt voor zelfsturing van onderop.

Wie goed om zich heen kijkt, ziet overal nieuwe vormen van anarchisme opkomen, schreef Jeroen van Raalte onlangs in het digitale blad De Correspondent. Wereldwijd zijn er steeds meer groepen die buiten traditionele gezagsverhoudingen zelf hun wereld inrichten, met eigen geld (*bitcoins*), eigen taxi's (Uber), eigen energieopwekking, eigen dataverkeer (*open source*, *file sharing*) en zelf beheerde stadstuinen. Het door hem gesignaleerde anarchisme hult zich dit keer niet in bommen of eindeloze overleggen, maar in een technologisch jasje. ICT en sociale media stellen burgers in staat om met elkaar, buiten formele instanties om, hun leefomgeving dichtbij en veraf vorm te geven.

Heeft sturing van bovenaf, door de staat of de markt, inderdaad haar beste tijd gehad? Zijn we beland in het tijdperk van anarchistische zelforganisatie? Onderzoek van Evelien Tonkens naar burgerinitiatieven laat zien dat dit boven-onderdenken te simpel is. Het veronderstelt dat de huidige burgerinitiatieven uit het niets komen, als door een onbevleete ontvangst. Het zaadje van actief burgerschap wordt echter gewoonlijk geplant door de overheid, die burgers impliciet, en soms zelfs expliciet, uitnodigt om zelf actief te worden. Bijvoorbeeld door vrijruimtes te creëren of subsidies aan te bieden voor burgerinitiatieven. Daar komt nog bij dat er vaak ook marktpartijen nodig zijn om projecten te financieren. Onbevlekt actief burgerschap is kortom een mythe. Ook Tempelhof is een door de overheid gecreëerde vrijruimte, waar burgers worden uitgenodigd om tot eigen initiatieven te komen. In de jaren dertig organiseerden nationaalsocialisten op dezelfde plek massabijeenkomsten, waar honderdduizenden burgers met vaandels en fakkels op afkwamen. Het grote verschil met nu: waar de nazi's mensen tot uniformiteit (het ene volk) verleidden door middel van populistische propaganda, doet de overheid nu juist haar best om een bonte waaier aan initiatieven te laten bloeien.

Colofon

Human is het ledenblad van het Humanistisch Verbond. Het verschijnt vier keer per jaar.

Bereikbaarheid

landelijk bureau

Tel.: (020) 521 90 00

E-mail: info@humanistischverbond.nl

Hoofdredactie

Lize Alink

Eindredactie

Martijn van der Kooij, John Min

Beeldredactie

Roeland Ensie

Correctie

Martine de Wijs

Redactie

Paulien Boogaard

Roeland Ensie

John Min

Esther Wit

(Redactie)adres

Postbus 75490,

1070 AL Amsterdam,

Tel.: (020) 521 90 00

E-mail: human@humanistischverbond.nl

Website

humanistischverbond.nl

Aan deze uitgave werkten mee

Marc van Dijk

Fanny de Groot

Boris van der Ham

Marli Huijter

Wilma Klaver

Martijn van der Kooij

Saskia Markx

Mensje Melchior

Eric de Rooij

Evelien Tonkens

Ineke de Vries

Foto's* en beeld

Roy Beusker

British Humanist Association

Keith Griner (coverfoto)

Juri Hiensch

Maan Limburg

Jeppe van Pruissen

Hans de Rooij

Uitgeverij Garant

Vormgeving

KramervanderVeer (art direction); Wilbert Ulaen

Druk

DR & DV Media Services

Uitgave

Humanistisch Verbond

* De redactie heeft zich ingespannen de rechthebbenden van alle foto's te achterhalen. Waar dat niet is gelukt, kunnen rechthebbenden zich tot twee maanden na verschijning melden bij de redactie.

Algemeen Nut
Beogende instelling

ANBI

Alet Pilon

Verzoening met de sterfelijkheid

docent ontwikkelt ze een indrukwekkend oeuvre. Aanvankelijk zijn haar creaties vooral esthetisch, tot ze - begin jaren negentig - in Zwitserland bij een slager paardenstaarten ziet hangen. Ze koopt er een en verwerkt die in een jurk. De intrede van dierlijk materiaal geeft haar werk een nieuwe dimensie.

Met het dier als metafoor maakt ze haar angst voor de dood zichtbaar; steeds verder dringt ze door in het grensgebied tussen dood en leven. Horens, geweien, schedels, snavels en vleugels gunt zij een tweede leven, aanvankelijk 'modieus' gedragen door een mens. De laatste jaren maakt zij autonome objecten en installaties met een 'dragend lichaam', dat bekleed met een huid van imitatiebont, ingezwachteld of door dekens toege-dekt, een levend wezen suggereert. Zo reikt Pilon in haar kunst over de dood heen, om zich uiteindelijk te verzoenen met een onontkoombaar lot.

Daar staat Aktaion, de armen over elkaar geslagen, verbolgen. De jager is zwaar gestraft door Artemis, de godin van de jacht. Bij toeval zag hij haar naakt baden. Ze voelt zich vernederd en verandert hem in een hert dat door zijn eigen jachthonden verscheurd zal worden. Zo beschrijft Ovidius Aktaions vreselijk lot in zijn 'Metamorfosen'.

Lot

Alet Pilon verbeeldt de gedaanteverwisseling aangrijpend. Dit krachtige wezen - half mens, half dier - staat

machteloos. Zijn lot is onontkoombaar. Zes jaar geleden zag ik voor het eerst werk van Pilon in een groepstentoonstelling in De Vishal in Haarlem. Ik werd getroffen door een klein object, getiteld 'Deer darling': uit een in een handdoek gewikkeld pakketje, waarop *Deer darling* geborduurd staat, piept een plukje haar en een geweitje. 'Aktaion', vele malen groter, raakt op hetzelfde niveau. Het is die verwarrende combinatie van kwetsbaarheid en kracht, van macht en onmacht, van mens en dier. "Eigenlijk gaat mijn werk over sterven", zegt Pilon zelf. "Daar ben ik zó bang voor."

Paardenstaarten

Als kind van een huisarts is ze getuige van sterfelijkheid: van mensen die onder een deken liggen en misschien wel dood zijn, mensen die in de spreekkamer verdwijnen. Ze wil haar angst bezweren door de wereld mooier te maken. "Als ik het maar mooi maak, gaat het niet dood." Pilon wordt kunstenaar en kiest voor mode. Parallel aan haar praktijk als academie-

Beeldend kunstenaar Alet Pilon (1949, Amsterdam) woont en werkt in Haarlem. Zij exposeert in binnen- en buitenland. Haar werk is opgenomen in museale en privé-collecties. In 2011 verscheen haar oeuverecatalogus 'Not me' (uitgeverij d'junge Hond) aletpilon.nl.

Wilma Klaver is de eerste in een reeks gastredacteurs die de kunstrubriek verzorgen, afgewisseld door de redactie van deze rubriek. Klaver (1955, Amsterdam) is freelance auteur, gespecialiseerd in beeldende kunst. Ruim twintig jaar was zij werkzaam in de dagbladjournalistiek (*De Gooien Eemlander*, *Haarlems Dagblad*). Ze woont en werkt in Almere.